

Dinamica și calitatea populațiilor de cervide din Carpații Orientali și factorii de influență

Dynamics and the quality of deer populations in Eastern Carpathians and the factors of influence

Ing. Aurel Gângă

Documente vechi, cronici sau însemnări ale unor străini care au călătorit prin diferite regiuni ale țării noastre, descoperite de cercetători care erau preocupați de istorie, în general (Iorga, 1928; Oprescu, 1936) sau istoria vânătorii (Witting, 1936; Nedici, 1940) pun la dispoziție un material bogat doveditor al existenței cervidelor în spațiul geografic al Carpaților Orientali încă din vechime. Iată ce precizau două din articolele legii din Ardeal în 1504 (Witting, 1936) :

1. *"Pentru a se pune capăt acestui neajuns, dispunem ca pe viitor, niciun iobag sau țăran din cuprinsul țării, să nu mai îndrăznească să vâneze cerbi, căprioare, iepuri sau mistreț, în niciun mod și niciun fel de mijloc. Deasemenea este oprită vânătoarea sub orice formă a fazanilor, potârnicilor și găinușilor"*

2. *"Cu toții trebuie să se ocupe cu agricultura, cu pășunatul și viticultura, ce procură lor și stăpânilor venituri bănești și foloase materiale. Iobagul care totuși se dedică vânătoarei sau păsăritului, va fi pedepsit fără cruțare de către stăpânul său, feudalul, sau de către proprietarul pe a cărui teritoriu a fost prins".*

S-a spus, pe dreptate, că, în țara noastră, trofee de cerb de o calitate excepțională sunt un dar al naturii. și este unanim recunoscut că în Carpații Orientali ai României au habitat, și poate vor mai habita, cei mai puternici cerbi din Europa. Au demonstrat-o nenumăratele trofee de valoare națională și mondială.

Față de această stare de fapt, nu mai este logică o atitudine pasivă, contemplativă. Pentru că, susmenționatele valori au provenit mai puțin grație intervenției omului și mai mult valorii genetice de excepție și habitatului carpatin neegalat. Este clar, însă, că de acum înainte, cu cât va trece timpul, cu atât vânatul va fi mai puțin un dar al naturii și mai mult un produs al muncii și priceperii oamenilor. Pentru că, în timp, pe măsură ce condițiile de mediu au devenit tot mai "civilizate" (și, implicit, mai puțin propice vieții vânatului, în general), au apărut destule indicii privind regresul calitativ, dar și cantitativ al trofeelor provenite din această zonă, și că se cere vigilență și acțiuni mai concertate.

Cerbul și-a dobândit, pe merit, calitatea de emblemă a vânatului românesc, atât ca sursă de hrană, dar mai ales ca obiect al unor deosebit de palpitante vânători, apreciate și pentru trofeul impozant, mentenabil. Pentru marea masă a vânătorimii, însă, căpriorul rămâne specia principală de vânat mare, asigurând numericește și prin accesibilitatea prețului, satisfacțiile vânătoarești adesea aprig disputate.

Odată cu trecerea la o silvicultură de tip intensiv, iar interese egoiste au condus la intervenții silvocenegetice nejuste, s-a schimbat și optica privind cervidele. Pentru silvicultori, dar chiar și pentru agricultori, cervidele au devenit, îndeosebi când au fost exagerat protejate, animale dăunătoare și nu puține personalități "în materie" le-au calificat drept animale nedorite în pădure.

În gestiunea modernă a efectivelor de cervide se impun a fi depășite punctele de vedere subiective ale vânătorilor, silvicultorilor și chiar ale agricultorilor, căutând a stabili măsuri complexe de gospodărire, astfel încât să fie armonizate interesele tuturor factorilor antropici cu cei naturali. De asemenea, se urmărește, în unanimitate, valorificarea integrală, superioară a resurselor cinegetice, în paralel cu progresul calitativ al acestora. Acest obiectiv, însă, nu poate fi atins fără o prealabilă cunoaștere a situației reale și a dinamicii ei în timp, în relație cu diverșii factori influenți.

Iată de ce, prezenta temă s-a impus ca necesitate, având în vedere că, până în prezent, gospodărirea terenurilor populate cu cervide a avut un caracter extensiv. Din această cauză, situația prezentă trebuie analizată în contextul larg al evoluției efectivelor și calității populațiilor de cervide ca și al transformărilor din biocenozele forestiere actuale.

Analiza relațiilor cauzale ale factorilor influenți și a dinamicii în timp a populațiilor de cervide, au condus la concluzia că situația actuală este o consecință a manifestării unui complex de factori declanșatori (biotici și antropici, mai ales), care au acționat pe fondul favorizat de o serie de măsuri silviculturale aplicate în păduri. Este vorba de modificarea - uneori radicală - a politicii cinegetice pe de o parte, iar pe de altă parte de modificarea structurilor ecosistemelor forestiere, urmare acțiunii factorilor abiotici și antropici. Dacă ipotezele monofactoriale formulate nu s-au confirmat decât în cazuri particulare, cele polifactoriale, au avut o confirmare mult mai largă, fără a se putea preciza ponderea fiecărui factor și fără a se putea prelima cu precizie efectul intervenției în cazul stabilizării (teoretice, căci practic nu este posibil) unuia sau altuia din factorii influenți. Aceștia acționează sinergic, în complementaritate, iar acțiunea unuia poate deveni din pozitivă - negativă și invers.

Obiectul declarat al prezentei teme (a cărei ciclu de cercetare a fost nefericit scurtat cu un an, ducând la diminuarea volumului de date și informații culese și, implicit, la precipitarea unor concluzii) a fost determinarea stării actuale a populațiilor de cervide care habitează în Carpații Orientali în raport cu factorii influenți, cu surprinderea evoluției cantitative și calitative a acestora pe parcursul unei perioade îndelungate de timp. În această fază, a finalizării cercetărilor, putem aprecia (cu tot subiectivismul justificat al unor cercetări empirice, puțin instrumentate și a unor date preluate, adesea discutabile, ca și al completării unor "goluri" pe bază de intuiție) că au fost deconspirate multe din datele incerte și altele necunoscute, concluzionând că starea actuală a populațiilor de cervide care habitează în Carpații Orientali, este doar o fază dintr-un șir discontinuu de stări, care definesc procesele care au loc în sistemul complex, dinamic, cu autoreglare, al biocenozei pădurii.

Cercetările s-au bazat pe următoarele aspecte și priorități de acțiune:

- identificarea arealului din spațiul geografic al Carpaților Orientali în care habitează natural cervidele;
- documentare asupra situației din trecut a existenței cervidelor în spațiul analizat și acumularea de date istorice, beletristice și științifice;
- studierea detaliată a ariei de investigație sub aspect geografic, morfologic, silvostațional;
- efectuarea unor studii de biotop (bonitate și aspecte socio-economice);
- efectuarea unor inventarieri și studii populaționale (efective, structura lor, recolte, mortalități etc.);
- studierea dinamicii cantitative și calitative a populațiilor de cervide și calcularea unor parametri specifici : natalitate, spor natural, creștere numerică, mortalitate);
- stabilirea unor relații între dinamica efectivelor și calității trofeelor cu unele caracteristici de ordin inter și intraspecific, populațional, de cultură și politică silvocinegetică, precum și de unii factori sociali, economici și istorici;

- identificarea factorilor ecologici influenți și cercetarea modului de acțiune a ansamblului acestora în interdependența lor; reprezentarea mecanismului influenței acestora;
- deconspirarea unor particularități specifice și de habitat ale cervidelor, insuficient cunoscute și puse în valoare până în prezent;
- studierea etologiei cervidelor care habitează în Carpații Orientali;
- alcătuirea de inventare și a unei colecții foto reprezentând dinamica evoluției populațiilor de cervide pe spații geografice.

Obiectivele prezentei teme au fost:

- cunoașterea parametrilor reali ai dinamicii numerice și calitative a populațiilor de cervide în Carpații Orientali;
- cunoașterea cuantumului de influență a unor factori staționali, socio-economici și de cultură silvo-cinegetică asupra populațiilor de cervide;
- stabilirea unor parametri de gospodărire optimă a populațiilor de cervide în zona supusă cercetării.
- studii fitocenotice și de biotop;
- studii populaționale;
- studii privind influența unor factori socio-economici;
- studii privind modalitățile de gospodărire silvo-cinegetică aplicate până în prezent;
- studii pentru optimizarea producției cinegetice.

Concluzii

Este evident că atât în activitatea de administrație cât și în cea de gestiune a activității cinegetice în fondurile de vânătoare din Carpații Orientali au dăinuit, întreținute voluntar sau conjunctural, o sumedenie de incertitudini și neclarități. La această stare de fapt a contribuit atât cadrul socio-economic al țării, cât și nivelul scăzut al cercetării și educației cinegetice - și al neglijării acestora - pe considerentul că cervidele din mediul sălbatic al Carpaților Orientali evoluează natural, pozitiv, mai bine ca oriunde în Europa, gospodărirea cinegetică purtând un caracter extensiv. Si a fost poate mai firesc și mai economic să se valorifice condițiile naturale bune, decât să se facă investiții pentru corectarea unor deficiențe. S-a scurs astfel o etapă în care terenurile nu au dat tot ceea ce ar fi trebuit să dea, nici sub raport cantitativ, nici sub raport calitativ.

Evoluțiile efectivelor de cerb și căprior din Carpații Orientali în dinamica lor multianuală sunt redate în figurile 1 și 2. Populațiile de căprior din Carpații Orientali sunt mult mai stabile numeric decât cele recensate la nivelul întregii țări (Selaru, N., 1994). Raportat la efectivele optime situația efectivelor reale actuale este prezentată în fig. 3. Această imagine trebuie însă abordată precaut, deoarece, așa cum s-a mai precizat, recensământul vânatului nu se efectuează, de regulă, cu suficient spirit de responsabilitate, luând o tentă mai mult formală.

Se poate aprecia că declinul calitativ al populațiilor de cervide este efectul unor concepții de gospodărire greșite, care au condus la populații întinerite de cervide, în proces de degradare, incorect sau insuficient reglate populațional.

Efectivele reale, bonitatea fondurilor de vânătoare, densitățile optime ale efectivelor de cerb în fondurile de vânătoare din Carpații Orientali trebuie privite drept cote maxime, fiind de așteptat ca la următoarea bonitare, punctajul stabilit prin diagnoză ecologică să scadă notabil, pe

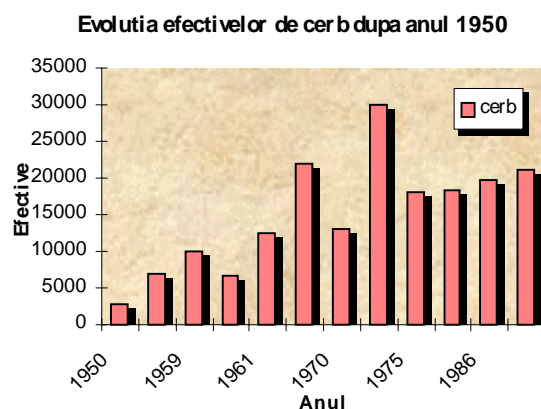
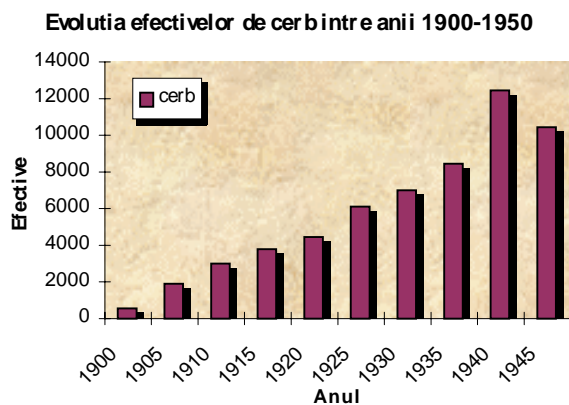

Fig. 1. Evoluția efectivelor de cerb între anii 1900-1996

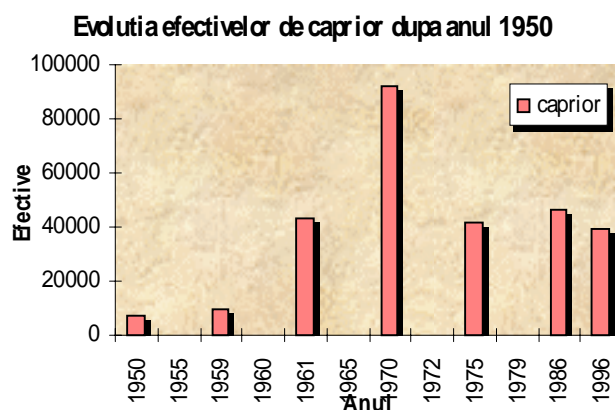
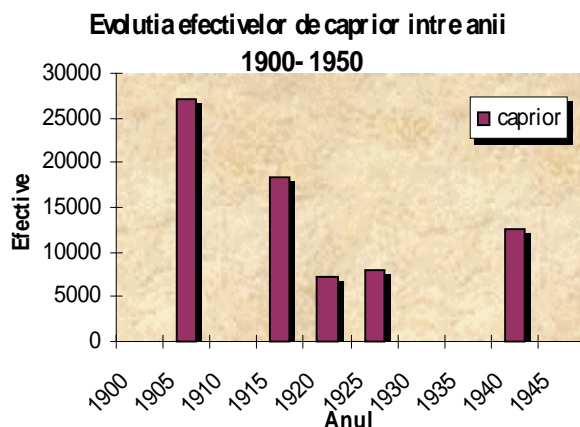

Fig. 2. Evoluția efectivelor de căprior între anii 1900-1996

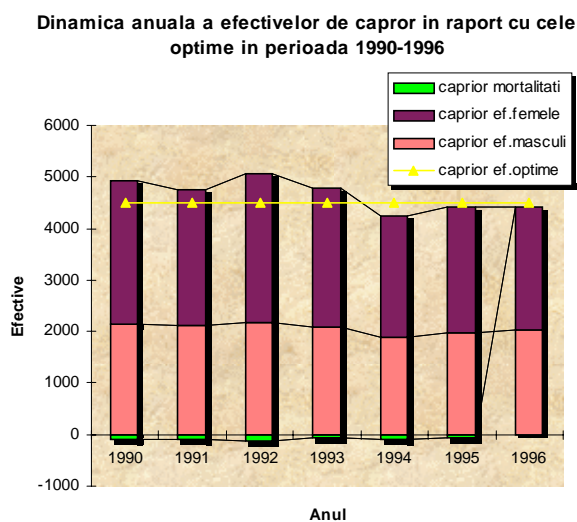
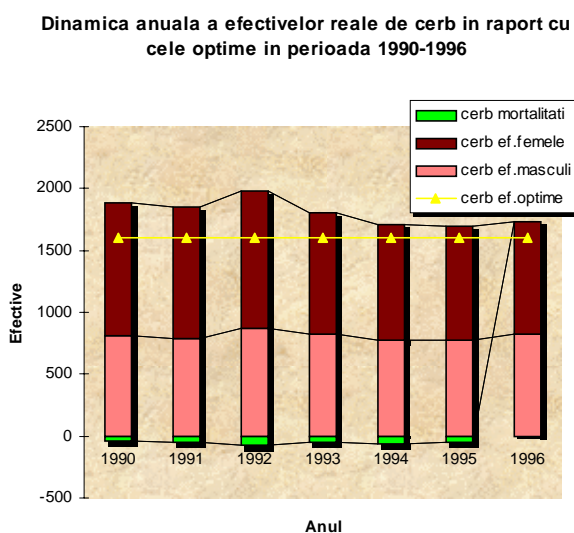

Fig. 3. Dinamica anuală a efectivelor de cerb și căprior în raport cu cele optime, în Carpații Orientali, în perioada 1991-1996

seama înrăutățirii condițiilor de habitat, cu deosebire prin influențe antropice. La specia căprior, având în vedere faptul că în această arie nu există suprapopulații, este recomandabil ca efectivele să fie menținute la nivelul celor actuale cu practicarea unor extracții (la nivelul sporului natural anual) pe criterii sever selective.

În ceea ce privește factorii influenți în evoluția cantitativă și calitativă a cervidelor din Carpații orientali, se pot aprecia ca specifici ai acestei arii: concurența acerbă și mortalitățile numeroase. Evoluția cerbilor, ca indivizi ai populațiilor, are loc sub influența neîntreruptă a acțiunii factorilor de mediu și a eredității. Însăși ereditatea trebuie acceptată ca un rezultat al adaptării speciei la condițiile de mediu în care a evoluat. Dintre acești factori, o parte sunt independenți de densitatea populației (mortalitatea crescând sau scăzând numai în funcție de intensitatea și durata acțiunii), ca : umiditatea, temperatura, lumina și pot deveni, în unele situații, limitativi pentru răspândirea cerbului. Ceilalți factori sunt dependenți de densitatea populației, influențând distribuția spațială și nivelul populațional : hrana, adăpostul, liniștea, competiția intra- și interspecifică, prădarea și parazitarea. Această împărțire însă, în factori dependenți și independenți de densitatea populației, este adeseori forțată; între aceștia putându-se stabili influențe reciproce, având valori relative (ca de exemplu, hrana, ca factor dependent de densitate, în condiții de abundență acționează ca factor independent, determinând acțiunea celorlalți factori dependenți). Prin urmare influențe reciproce intime, se stabilesc frecvent în natură, între majoritatea factorilor de mediu, tinzând spre reglarea efectivelor, adică spre menținerea unui număr de indivizi cât mai constant. Autoreglarea se desfășoară astfel după un mecanism complex, întârziat, supus legilor probabilistice.

Mecanismul ar putea fi exprimat astfel :

a. În forma cea mai simplificată populația de cervide dintr-un fond de vânătoare are două surse pozitive (sporul natural și infuziile din exterior) și două negative (mortalitățile și migrarea) - figura 3.

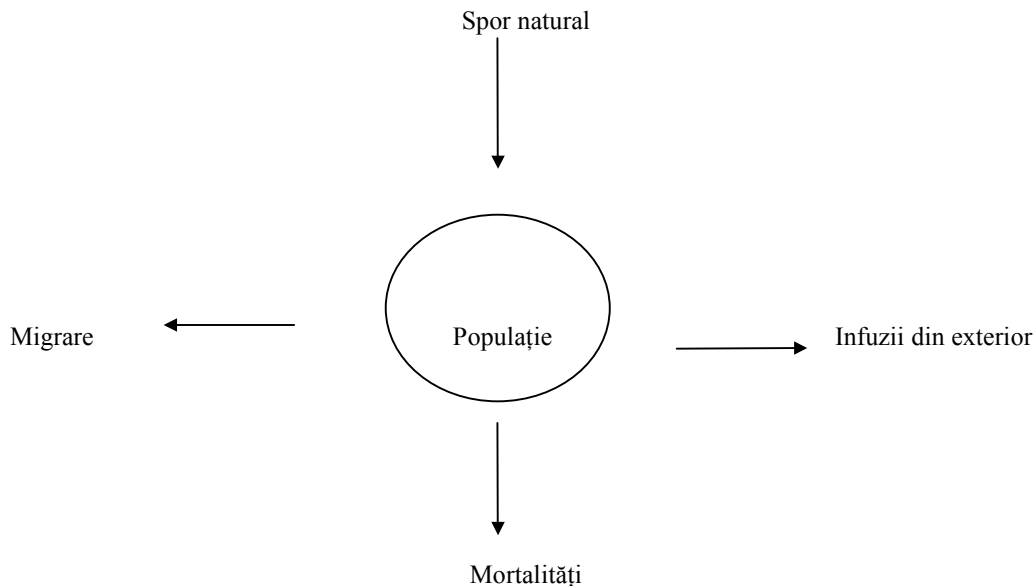

Figura 3. Schema simplificată a resurselor cinegetice

b. Atât sursele pozitive cât și cele negative sunt influențate de complexul factorilor ecologici care acționează sinergic, în complementaritate, iar acțiunea lor, în spațiu și timp, se

poate transforma din pozitivă în negativă și invers. Este motivul pentru care trebuie abordați într-un complex, în veșnică transformare în spațiu și timp - figura. 4.

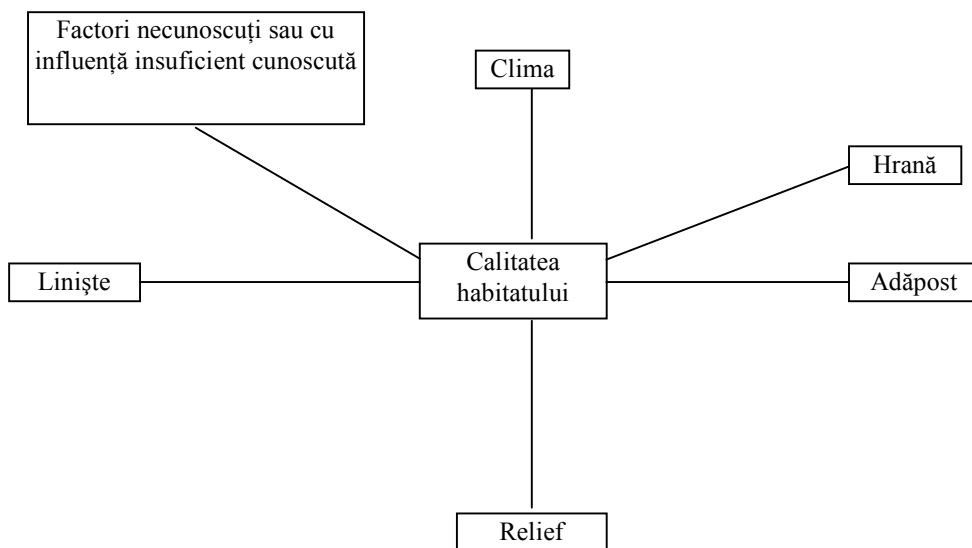

Figura 4. Complexul factorilor ecologici cu implicații în viața cervidelor

c. În natură, nu numai resursele de hrană (modificabile în urma unor intervenții agro-silvo-cinegetico-tehnice), calitatea adăpostului (modificabilă în urma unor exploatări forestiere, expansiunii urbane și industriale), dar și clima și chiar relieful (în mai mică măsură) se transformă în timp și spațiu.

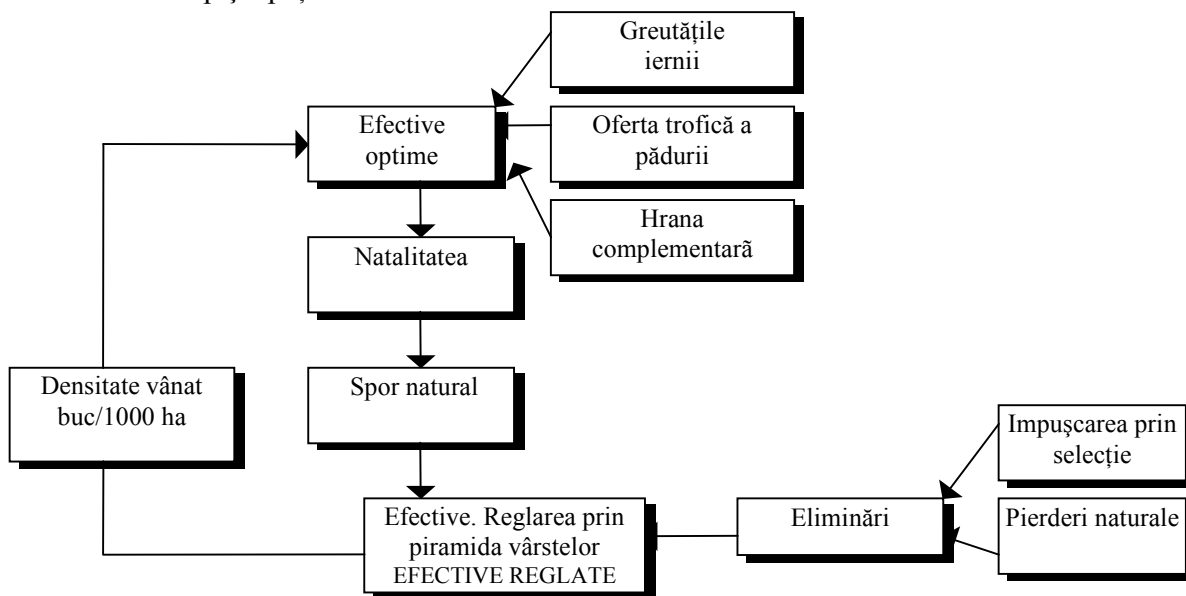

Figura 5: Schema logică de gospodărire a populațiilor de cervide

Prin urmare, în analizarea factorilor ce pot fi cunoscuți, asupra cărora gospodarul cinegetic poate interveni sau îi poate oarecum influența, se procedează în a exprima influența acestor factori în densitate vânat raportată la unitatea de suprafață ().

d. Factorul ofertă trofică, calculat cu ajutorul cheii de diagnozare ecologică (ICAS, 1986), necesită a fi corectat în ansamblul factorilor limitativi pentru fiecare fond de vânătoare în parte – figura 6.

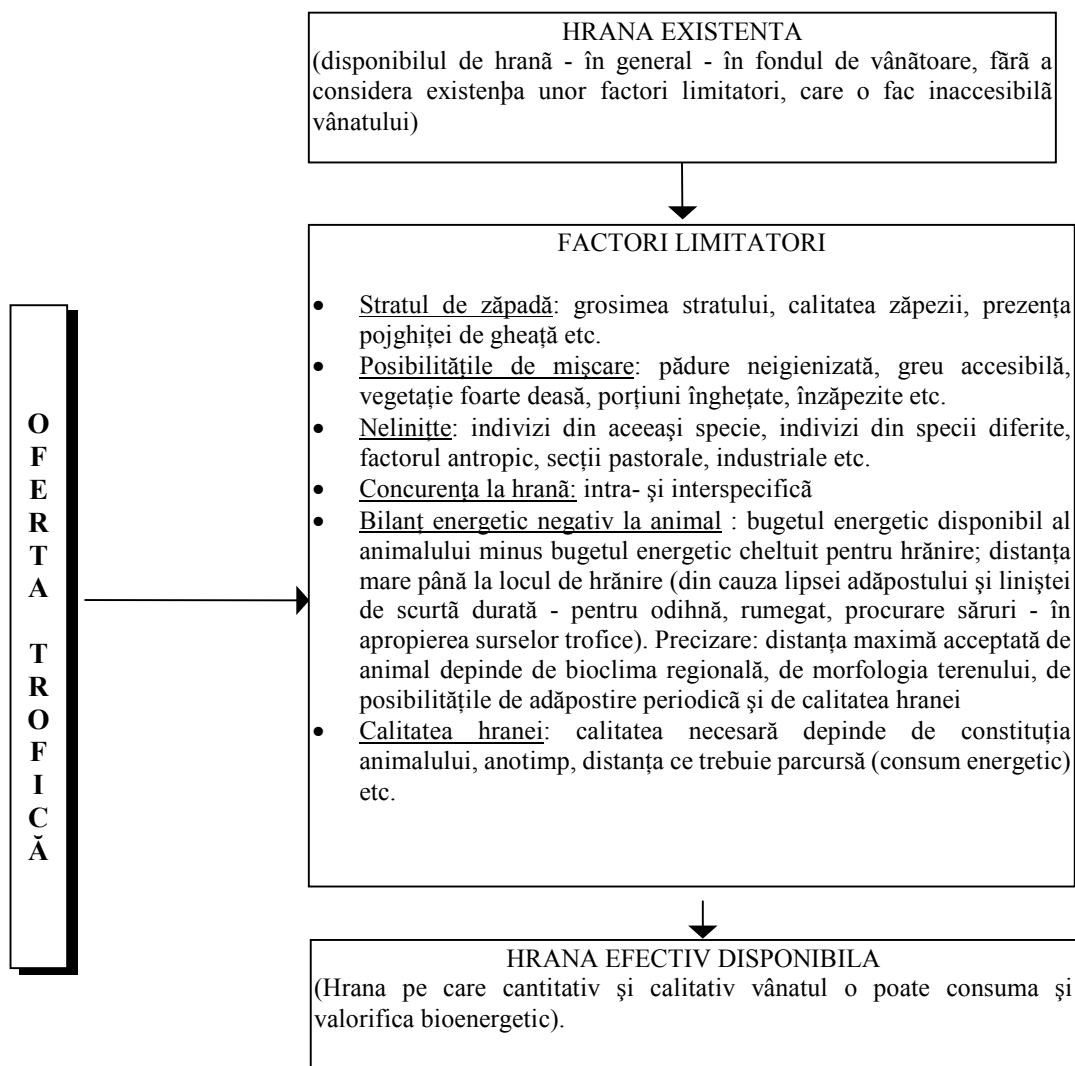

Figura 6. Analiza factorului ofertă trofică

e. Pentru stabilirea bonității fondurilor de vânătoare populate cu cervide și evaluarea influenței factorilor de habitat se impune compunerea tuturor factorilor ecologici în ansamblu ținând cont de interdependența lor – figura 7.

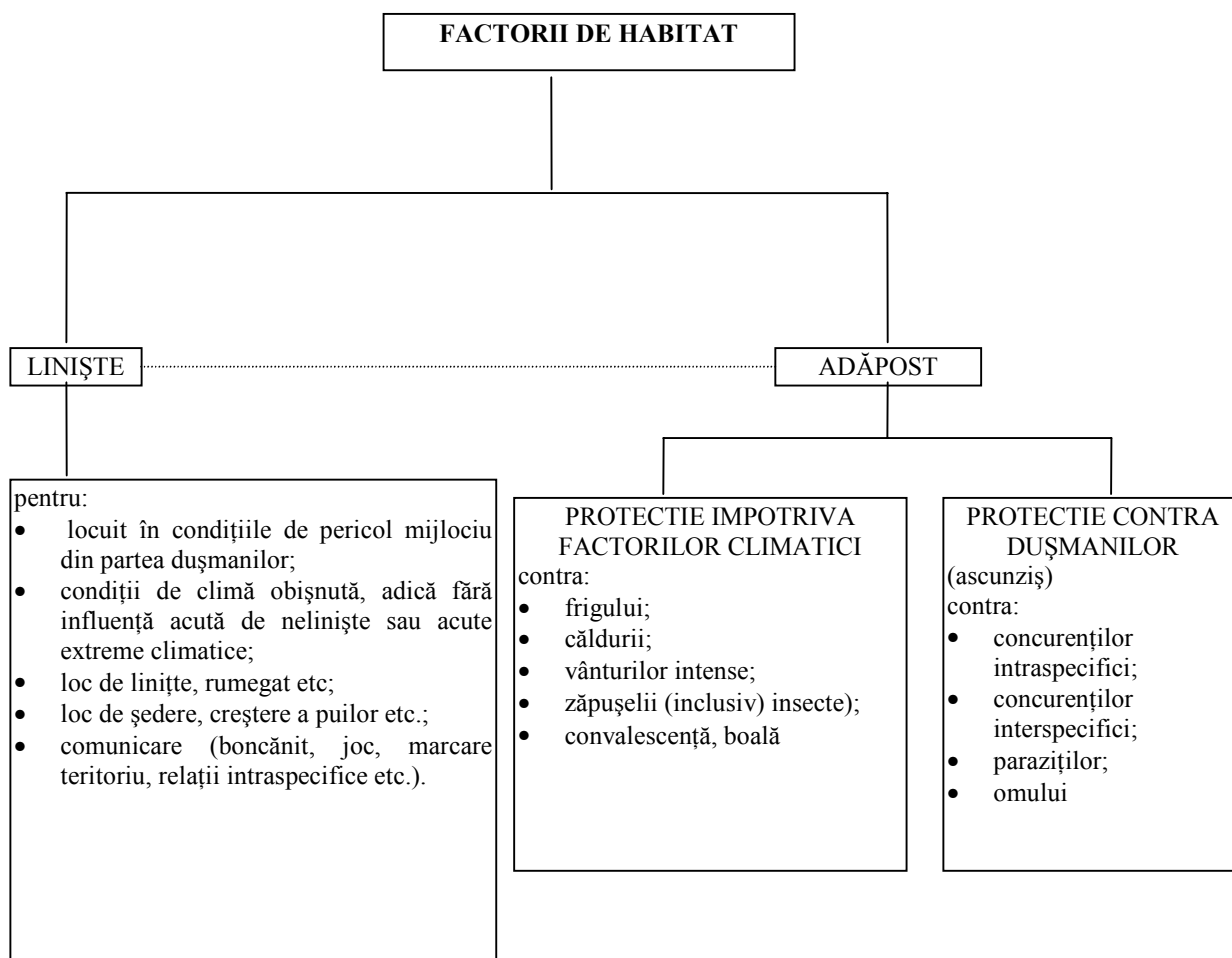

Figura 7: Complexul factorilor ecologici și viața cervidelor

În ce privește *exploatarea și gestiunea populațiilor de cervide* din Carpații Orientali, se poate preciza că aceasta s-a făcut arbitrar. În afară de faptul că o bună perioadă de timp s-a desfășurat pe baza unor "indicații prețioase", deși s-au stabilit norme tehnice de gospodărire, acestea s-au aplicat defectuos, începând cu recensământul efectivelor, continuând cu urmărirea ratei natalității (sporului natural) și a mortalităților naturale, până la stabilirea cotelor de extracție și urmărirea realizării planului de selecție și recoltă. Din această cauză se impune ca măsură stringentă testarea, instruirea, eventual înlocuirea personalului care lucrează în compartimentul cinegetic, atât în sectorul gospodărit de Filialele Romsilva cât și în cel gospodărit de AGVPS (o primă măsură salutară ar fi reactivarea CPP Bușteni).

Până la normalizarea situației actuale este indicat ca extracțiile în cadrul populațiilor de cerb (selecție și recoltă) să fie dirijate spre extremele de vârstă.

De asemenea, este indicat a aprofunda (prin grija Filialelor Romsilva și a Filialelor A.G.V.P.S.) cercetările acestei teme până la nivel de ocol silvic (în anumite situații chiar până la nivel de fond de vânătoare) în vederea valorificării resurselor cinegetice din Carpații Orientali, având în vedere valoarea lor inestimabilă.